

Марина В. Кебара
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Катедра за српски језик и
књижевност

УДК 821.161.1.08-31 Пељевин В. О.
82'27:077.5
DOI 10.46793/Uzdanica18.1.131K
Оригинални научни рад
Примљен: 29. јануар 2021.
Прихваћен: 9. април 2021.

ЕРАТИВИ, ХЕТЕРОНИМИ ВЛАСТИТИХ ИМЕНА И ИНТЕРНЕТ ЖАРГОНИЗМИ У РОМАНУ *ШЛЕМ УЖАСА* ВИКТОРА ПЕЉЕВИНА

Айст̄прак̄ӣ: У овом раду¹ бавимо се лингвостилистичком и концептуалном анализом битних својстава језика интернет друштвених мрежа у функцији поетског поступка руског постмодернисте Виктора Пељевина у роману *Шлем ужаса*. Циљ истраживања и анализе је издвајање и опис језичко-стилских и концептуално-семантичких средстава у подлози језичке и семиотичке игре Пељевиновог наративног поступка, заснованог на одликама чет-комуникације. Издвојили смо и описали следећа својства: 1) *ераџиве* (намерне језичке грешке и одступања од стандарда); 2) *хеџерониме власџиџиџих имена*; 3) *инџернеџи џсарџонизме*.

Кључне речи: Виктор Пељевин, *Шлем ужаса*, еративи, хетероними властитих имена, интернет жаргонизми.

1. УВОДНЕ ТЕОРИЈСКО-МЕТОДОЛОШКЕ НАПОМЕНЕ

Успостављање антропоцентричне парадигме у модерној лингвистици условљено је све већим интересовањем лингвиста за изучавање говорних чинова и догађајности говорних исказа, односно „говоретег човека” и, сходно, језичке личности (ЈЛ), при чему се акценат са „предмета говора (оно о чему се говори) пребацује на предмет имплицирања у говорној делатности (интенција ЈЛ приликом избора одређених језичких средстава)” (Кебара 2019: 202). Језички стандард и језичко понашање говорника савременог доба, посебно млађих генерација, трпи све већи утицај интернет комуникације и различитих друштвених мрежа које представљају електронски интерактивни медиј глобалних размера. По речима Јелене Редли, која се бавила истражива-

¹ Рад је урађен у оквиру пројекта 178014: „Динамика структура савременог српског језика”, који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

њем иновација у језику младих на друштвеним мрежама у Србији, „*prilikom pisanja poruka, teži se uštedi na vremenu i prostoru te se jezik prilagođava takvim potrebama i polako izlazi iz okvira standardnog jezika*” (Редли 2018: 173). Поменути тип комуникације стреми „*jednostavnosti i brzini, ne poštuje gramatička pravila i ortografske norme*” (Редли 2018: 173), па се сходно томе језички систем интернета одликује великим бројем одступања од језичке норме и узуса.

У нашем раду бавимо се истраживањем *ератива*², *хејтеронима властитих имена* и *интернет жергонизама*, битних својстава језика интернет мрежа, са циљем њиховог издвајања и описивања у функцији стилских језичких средстава постмодернисте Виктора Пељевина у роману *Шлем ужаса*. Са становишта језичке културе и етике, језичко-прагматичка својства интернет комуникације врше знатан утицај како на усмени говор, тако и на писану реч. Одређени степен компатибилности основних карактеристика виртуелне стварности са „етосом постмодерног пројекта” (Смиштикова 2007: 14–16) може се препознати у следећим подударностима: а) анонимност комуникације у виртуелном свету интернета, што је у складу са општом кризом данашњег рационализма, губитком сигурности и стабилности социјалне стварности; б) виртуелни простор изграђен на принципу хипертекста, могућности игре по улогама и изградње вишеструког *ја* на интернету на много начина корелира са стварношћу постмодерне као фундаменталног мноштва, које захтева константно пребацивање људи на различите друштвене ситуације; в) индивидуалност егзистирања језичке личности у виртуелном свету темељ је самопрезентације у доба постмодерне културе, која полази од становишта да *ја*, као регулациона и смислена структура, постаје сувишно, услед чега се индивидуа заправо манифестује кроз симулацију *ја*. Из описаних својстава следи да мрежна чет-комуникација учесницима омогућава слободу говора и самоизражавање, право на избор индивидуалног стила комуникације и на крају анонимност, односно некажњивост, нецензурисаност исказа. Анонимност интернета огледа се у одсуству персонализованих извора, услед чега се језичка личност своди на текст, а управо ово својство основа је интернетске креативности. Виртуелно окружење није хијерархијско, недостају му центар и периферија, а мрежни дискурс је фрагментаран, уз истакнуто својство супротстављености кодификованог књижевног језика и (раз)говорног језика, као и норме писаног и усменог говора. Према Гусејнову (Гусејнов 2005), један од битних предуслова за настанак ератива у мрежној комуникацији је принуда, односно борба против филтера који су конфигурирани за кључне речи, превасходно опцене. На тај начин, у одсуству модератора, учесници чет-комуникације могу да користе опцену лексику слободно, некажњено, уз

² Термин „ератив” (од латинског *errare* у значењу *погрешићу*) увео је руски лингвиста Гусејнов (2005) за означавање намерног грубог изобличавања и нарушавања језичког стандарда и правописа у комуникацији на друштвеним интернет мрежама.

сигурност да ће им бити омогућен приступ комуникацији. Ипак, не може се тврдити да се нова језичка супкултура заснива на функционалној дисторзији речи (изопачивању, изобличавању, извртању речи), као у СМС жаргону, већ се она углавном заснива на намерној пародији. Могући предуслов за појаву ератива и компјутерског сленга тзв. „падонкаф језика” (Гусејнов 2005; Соловјова 2013) препознаје се у жељи да се изгради систем емоционалних клишеа као замене стандардних „смајлија”, односно емотикона (*emoticons*), битних семиотичких ознака интернет комуникације. Циљ оваквог усмерења је придавање говору обележја индивидуалности и експресивности путем језичке игре. Упркос великом броју еративизама, уочена је тенденција ка својеврсној систематизацији, што се огледа у својствима попут новог стила правописа (намерне правописне грешке), транслитерације (писање страних речи словима матерњег језика), новог начина самопрезентације, односно самоизражавања (псеудоними личних имена, интернет жаргонизми), као и новог погледа на свет. Значајан део језика на интернету чине неологизми и оказионализми, што представља један од начина обогаћивања вокабулара, односно речничког састава стандардног језика. Истовремено, анонимност и некажњивост стварају услове за грађење контракултурног подтекста, истакнуте тенденције у језичкој слици света језичких личности новог доба. Све напред издвојене језичке и концептуалне карактеристике чет-комуникације, тачније интернет жаргона, представљају предмет лингвостилистичке и концептуалне анализе у овом раду, при чему их анализирамо и тумачимо у својству поетског поступка³ В. Пељевина у роману *Шлем ужаса*. Поменути роман написан је у форми чета, јединственог жанра мрежних комуникација. Само име *чети* потиче од енглеске речи *chat*, што значи *јичајџи*, *ћаскајџи* (Перлић 2015: 41), те је најизразитија карактеристика овог типа комуникације прожимање разговорног стила типичног за усмени говор и писане форме његовог преношења са одликама управо усменог свакодневног говора.

³ Према М. Ковачевићу, „[и]здвајајући 'књижевни поступак' за основни предмет истраживања, модерна лингвостилистика и поетика у центар истраживања стављају појам *избора* као основни инструмент анализе стила, често га комбинујући а неријетко у практичној примени и поистовјећујући с другим нимало неважнијим појмом модерне стилистике – појмом *одсијцања* од уобичајене употребе” (Ковачевић 2000: 320–321).

2. ЈЕЗИЧКЕ И КОНЦЕПТУАЛНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ИНТЕРНЕТ ЖАРГОНА У КЊИЖЕВНОМ ТЕКСТУ ВИКТОРА ПЕЉЕВИНА

2.1. ЕРАТИВИ И ИНТЕРНЕТ ЖАРГОНИЗМИ У ФУНКЦИЈИ ПОЕТСКОГ ПОСТУПКА В. ПЕЉЕВИНА

Пељевин већ у поднаслову романа *Креатив о Тезеју и Минојауру* замењује устаљену и нормативно очекивану лексему *миш* еративом *креатив*, наговештавајући на тај начин да ће језичка и семиотичка игра представљати базични уметнички поступак у „стварању савременог виртуелног неомита на основу постојећег семантичког обрасца” (Кебара 2019: 205). Наратив у поменутом роману има форму интернет чета, у којем се одиграва полилог конструисан од многобројних реплика, уз мали број сложених реченица, што је битно својство овог типа комуникације. Разговор између ликова (осам главних који размењују реплике током читавог романа и девети *Theseus*, који се убацује у дијалог на крају романа) – *Monstradamus*, *Isolda*, *Nutcracker*, *Organizam* (: *Ariadna*, *UGLI 666*, *Romeo-y-Cohiba*, *Satrik* (или *Sliff_zoSSchitan*), *Theseus (TheZeus)*, без јасне је границе између стварног и виртуелног простора. Једини објективан простор за учеснике дијалога је чет-простор који подсећа на компјутерску игру, као и све што се дешава са ликовима у стварности коју они сами схватају као објективну. У складу са језиком интернет жаргона, Пељевинов стилски поступак темељи се на интеракцији и прожимању писане речи, као облика говорне активности засноване на визуелно перципираним језичким конструктима и усменог говора. У **репликама** ликова уочена је тенденција економичности говорних исказа, уз укључивање фрагмената на енглеском језику, попут делова речи или целих речи (подвучени делови у наведеним примерима), што је карактеристично за усмени говор, посебно млађих говорника под утицајем интернет жаргона:

(1) **Organizam**(-:

Jasno. Good, bad, UGLI. (Пељевин 2006: 144)

(2) **Nutcracker**

Da, upecaо si se. A Bull Gates, znači, ne stupa u kontakt? (Пељевин 2006: 121)

(3) **Romeo-y-Cohiba**

Znači, vidimo se?

Isolda

Sutra u tri, Romeo. I date your car.

Romeo-y-Cohiba

Our car. [...] (Пељевин 2006: 111)

(4) **Nutscracker**

[...] Dok brbljaju, deluje kao interesantno i novo. A kad premetaš kasetu, već si sve zaboravio. [...] To i jeste Minotaur, koji u stvari nije čovek-bik, nego čovek-pauk. Ako postoji world wide web, rekao je, onda mora postojati i soul sucking spider. (Пељевин 2006: 129)

У функцији истог стилског поступка уочена је и употреба посебних графичких средстава, акронима (скраћеница), што је такође врло честа појава у језику онлајн комуникације. Акроними се граде од почетних, првих слова различитих речи, односно вишечланих назива, при чему графеме издвојене, саме за себе не значе ништа, док заједно написане именују неки појам. Лексеме добијене на овај начин могу да функционису као посебна категорија речи, а у језику чет-комуникације у функцији су економичности говорних исказа. Управо су у оваквој функцији, а као одлика разговорног стила употребљени акроними у Пељевиновом роману (подвучени делови у ниже наведеним примерима), са напоменом да су углавном грађени од енглеских лексема уз прожимање са лексемама из изворног језика ликова у истом исказу:

(5) **Started by Ariadna**

At xxx pm xx xxx BC GMT

Napraviću lavirint u kojem ću moći da se izgubim sa onime ko poželi da me nade – ko je to rekao i o čemu? (Пељевин 2006: 11)

(6) **Organizam(-:**

Mala soba sa natpisom „Open GL” na zidu. Te reči postoje i u pravom sejveru, samo one tamo više u vazduhu. A ovde su napisane masnom bojom na drvetu. Uzgred, šta to znači?

Nutscracker

Monstrume, znaš li?

Monstradamus

Open General License. A možda i Open Great Labyrinth. (Пељевин 2006: 121–122)

Ипак, језичко својство разговорног стила са најјачим стилским ефектом у роману је употреба сленга, арго лексике и жаргона, уз знатно присуство пежоративне лексике и говорних израза (подвучени делови ниже наведених реплика), које аутор користи као „најпогоднији начин вербализације концепата и изражавања своје уметничке слике света, са циљем указивања на нове контракултурне токове” (Кебара 2019: 212). Опсцена лексика, такође уобичајено средство изражавања у интернет жаргону, означена је у роману икесевима (xxx) као последица цензуре:

(7) **Nutscracker**

I još nas katastrofalno hrane u poslednje vreme. Jeste li svi juče imali onu crkotinu od lazanje? A kako vam se čini današnji vegetarijanski krvavi biftek? (Пељевин 2006: 113)

(8) **Sartrik**

[...] I te kako će se pojaviti. A onda šlem užasa više neće moći da se skinе. Jeste li shvatili, gadovi? Ja sve znam. (Пељевин 2006: 135)

(9) **Monstradamus**

A zašto smo mi gadovi?

Sartrik

Zato što ste vi samo delovi šlema užasa. [...] I kakva je to xxx, kada shvatiš da su svi, svi, i prijatelji i neprijatelji, samo njegovi delovi! (Пељевин 2006: 135–136)

(10) **Nutscracker**

Šta je ovo? Pomozite! Izgleda da je onaj idiot Romeo...

IsoldA

Romeo! Zbogom, dubre! (Пељевин 2006: 156–157)

(11) **UGLI 666**

Ovog puta je Arijadna sve izbrbljala. Zato je i skočio. (Пељевин 2006: 160)

(12) **IsoldA**

A tebe u stvari xxx treba u xxx. Zašto si se trpao? Zašto? Pijana njuško.

[...]

UGLI 666

Arijadna je kriva. Ona je u Minotauru stajala pored Tezeja, pa su se i slizali.

Ariadna

Razmisli malo na koga kevdješ. Inače možeš zauvek da se izgubiš u svojoj crkvi, kapiraš? Ti si ovde na mojoj niti. A druge nema. (Пељевин 2006: 162)

(13) **Romeo-y-Cohiba**

U-a-a! U-a-a! U-a-a!

Ariadna

Zdravo, bratac. Baš si nakaza. (Пељевин 2006: 162)

Одлика разговорног стила рефлектована у интернет жаргону је и појачана експресивност исказа у функцији индивидуалних стилских одлика језичких личности које учествују у чет-комуникацији. На плану ортографије поједностављује се правопис ради економисања времена, док се на фонетском плану у ту сврху посебно користи *хомонимија* и *йаронимија* (делимична звучна сличност или подударане речи уз њихову семантичку разлику). Наведена својства такође су уочена као битно средство Пељевиновог стилског поступка (болдиране лексеме у подвученом делу реплике):

(14) **Nutcracker**

Ne pričam o kolima. **Alfa-Romeo, Beta-romeo** – za mene je to kao klasifikacija mužjaka u čoporu šimpanzi. Govorim o osećanjima. (Пељевин 2006: 112)

(15) **Monstradamus**

Mama. Kada čujem reč „diskurs”, hvatam se za svoj **simulakr**. (Пељевин 2006: 126)

У примерима који следе напред поменута одлика још јасније се одражава у лексемама и синтагмама позајмљеним из страних језика, француског, немачког, латинског и превасходно енглеског, при чему се у појединим репликама фонетска трансформација гласова спроводи према произвољним обрасцима (подвучени и болдирани делови реплике):

(16) **IsoldA**

[...] Šema koja se tamo nalazila više je ličila na staru graviru nego na nešto savremeno. [...] Na njoj je bilo napisano nekim čudnim nagnutim slovima: plan du labirinthe de **versailles**. Šta to može da znači? Nešto od reči **verse**? Zato što su u fontanama **junaci basni**?

Romeo-y-Cohiba

Plan versajskog lavirinta. Vidi ti to, kakva sreća.

IsoldA

Versaj? A zašto onda malim slovom? (Пељевин 2006: 46)

(17) **Romeo-y-Cohiba**

Our car. Moja zelenooka Lolito. **Mona Lito**. (Пељевин 2006: 111)

(18) **Monstradamus**

Onda ispričaj o svom lavirintu. Ili neka Organizam sam ispriča.

Organizam(-)

Kod mene nema ničeg interesantnog. **Skrin sejver** (од енглеског *screen saver*, у преводу *чувар екрана* – напомена М. К.).

Monstradamus

Šta?

Organizam(-)

Windows ima **skrin sejver** koji se zove „**maze**” (од енглеског *maze*, у преводу *лавиринт* – напомена М. К.). Eto, on je kod mene i napravljen. Samo ne od piksela, već od dasaka. Koliko se ja sećam, ovo je jedini slučaj kada je od softa napravljen hard.

Monstradamus

A zašto onda **skrin sejver**? U čemu se sastoji **spasavanje**?

Nutcracker

Neka to Ugli pita kanonike. Oni znaju sve o spasavanju. (Пељевин 2006: 117–118)

(19) **Ariadna**

[...] A ispod grba pisalo je „per aspera ad asterisk”. A na papiru – vodeni žigovi. [...]

Monstradamus

Postoji izraz „per aspera ad astra” – „preko trnja do zvezda”. A ova varijanta, shodno tome...

Organizam(-:

Preko xxx do xxx.

Monstradamus

Verovatno u slobodnom pesničkom prevodu. (Пељевин 2006: 117–141)

У функцији експресивности, постизања ефекта појачане изражајности, уочена је и језичка игра са *неолојизмима у форми синџајме* по моделу узусних језичких идиома. Они су најчешће конструисани путем слободних асоцијација, услед чега настају секундарна значења употребљених речи као ознака нових концепата за именовање спољашњих и унутрашњих виртуелно-менталних технологија којима се делује на човекову визуелну и менталну перцепцију. Тако су настали неологизми „Лепљиво око” за означавање концепта *спољашњи редакџор*, „Павловљева куја” за концепт *условно-рефлексни међуредакџор*, „Сунчани пољубац” за *унутрашњи редакџор*, „Магла и мрак” за ознаку *реверзивној програма*, „Седми печат” за *програму технику*, „Клуб Le Pen” за именовање *реверзивне методе* (делове реплика у ниже наведеним примерима подвукла М. К.):

(20) **Nutcracker**

Najjednostavniji spoljašnji redaktor je „Lepljivo oko”. Kada se, pri okretanju glave, jedna od vaza „lepi” za vidno polje, i ostaje u njemu duže nego što bi trebalo. (Пељевин 2006: 67)

(21) **Nutcracker**

Sledeći program je „Pavlovljeva kuja”, to je meduredaktor, uslovno-refleksni.

Organizam(-:

Je li to po imenu naučnika koji je primetio da njegov želudac luči sokove kada zvoni telefon?

UGLI 666

Ma ne, on je samo proučavao uslovne reflekse na psima. (Пељевин 2006: 68)

(22) **Organizam(-:**

A šta su to unutrašnji redaktori?

Nutcracker

Pa, recimo, „Sunčani poljubac”. Ona vaza koju treba da odaberemo dobija pozitivnu emotivnu karakteristiku uz korišćenje opšteprihvaćenih estetskih kodova, odnosno izgleda kao da joj se zadaje pozitivan unutrašnji sadržaj.

UGLI 666

Unutrašnji sadržaj – je li on u vazi ili u gledaocu?

Nutscracker

Teško pitanje. Moglo bi se reći ovako – u šlemu. Ali to su samo reči. Bolje da objasnim kako se to radi [...] Reverzivni program je „Magla i mrak”. (Пељевин 2006: 69)

(23) **Nutscracker**

Postoji još jedna tehnika koja se zove „Sedmi pečat”. Vaza koju treba odabrati izdvaja se uz pomoć tajanstvenih znakova koji bude maštu ili radoznalost. To može da bude bilo šta – otisak ruke na njenoj površini, strelice na zemlji koje pokazuju na nju, beli golub koji sedi na njenoj ivici [...]. Reverzivna metoda – „Klub Le Pen”. To znači da su vaze koje želimo da isključimo gusto ispisane najgnusnijim psovkama i, po mogućnosti, čak ne ni bojom nego xxx. Virtuelnim, jasna stvar. (Пељевин 2006: 70)

Описани тип језичке игре представља једно од фундаменталних језичких средстава у Пељевиновом поетском поступку, будући да пружа најкомплетније могућности за изражавање нових коцепата као рефлексije ауторског погледа на свет и идеолошких ставова изражених кроз реплике јунака романа. „Неологизми овог типа (у форми синтагме као кодовног знака за обележавање имена концепта)” (Кебара 2019: 212) типични су за дискурс интернет комуникације зато што нису „фиксирани нормативним речницима и не могу се увек разумети на основу уобичајених примарних значења лексема” (Кебара 2019: 212), те пружају учесницима могућност изражавања контракултурних концепата.

Са становишта дескриптивне стилистике, језичка игра са напред описаним еративима и неологизмима у подлози може да се сврста у стилске синониме, будући да еративи и неологизми овог типа имају исто значење са уобичајеним узусним речима, као својим паровима, али за разлику од њих носе додатну експресивну нијансу, што је јасно уочљиво у ниже наведеном примеру песме (подвучени стихови), написане по законима интернет језика и дискурса Пељевиновог компјутерског неомита:

(24) **Ariadna**

Kako si ti pametan, Krcko. Slušala sam te i napisala ti stihove. Posvećeni su tebi, Romeu i Izoldi. Da ih pročitam?

Nutscracker

Udri.

Ariadna

Neka Lepljivim okom Pavlovljeva kuja

Kroz prozor gleda u Maglu i Mrak

Moj Minotaure! Vodi, ja sam tvoja.

Pogledom pozovi, bestidno-nag. (Пељевин 2006: 71)

2.2. ХЕТЕРОНИМИ ВЛАСТИТИХ ИМЕНА У ФУНКЦИЈИ ПОЕТСКОГ ПОСТУПКА В. ПЕЉЕВИНА

Почетак комуникације у чету између јунака романа подудара се са првим репликама у форми редова на монитору компјутера, у којима они сазнају своја интернет имена (наведена у претходном делу рада), аутоматски објављена приликом слања поруке. Њихова права, стварна имена шифрују се иксевима (xxx) по одлуци модератора сваки пут када јунак жели да то саопшти осталим учесницима у виртуелном дијалогу⁴:

(25) **Romeo-y-Cohiba**

Zašto imate takva imena – Organizam, Krcko?

Nutcracker

A zašto ti imaš takvo ime, Romeo? Stvarno imaš pravu kohibu?

Romeo-y-Cohiba

Ne znam, zavisi s čijom se poredi. A što se tiče imena, nisam ga ja smišljao. Ono se samo pojavljuje na ekranu kada pišem poruku. Nisam ja Romeo. Ja sam xxx. Profesionalni xxx, ako nekog zanima.

Organizam(-:

Porno biznis? Vrlo društveno. Ti i ja smo skoro kolege, Romeo – ja sam xxx. Ranije sam radio u xxx.com, zato sam privremeno bez posla [...].

Romeo-y-Cohiba

[...] I kakvi su to iksići?

Nutcracker

Ne pojavljuju se prvi put. To je cenzura. Neko prati naš razgovor. I ne sviđa mu se kada razmenjujemo informacije o tome ko smo u stvari, ili kada počnemo da psujemo. (Пељевин 2006: 14–15)

Тумачење имена ликова романа је двосмислено, рефлексивна је њихове личности, што није увек очигледно за саме ликове и у овом поступку препознајемо још једно својство Пељевине поетике, *хетеронимију власитијих имена*, такође значајно заступљено у језику интернет жаргона. Сам термин *хетероним*, који потиче из старогрчког језика (ετερωνυμοσ < ετερος – друго + ονομα – име), у *Речнику књижевних термина* објашњен је на следећи начин:

„реč која има исти облик као и нека друга реč, али се од ње разликује по изговору и значењу [...]. Н. се често употребљавају у → **игри реčима**. В. i → **хомоним**” (PKT 1992: 258).

Међутим, као што је напред поменуто, Пељевин кроз форму псеудонима (другог имена) главних ликова, у функцији свог поетског поступка користи појаву *хетеронимности* као облик деперсонализације, односно средство превазилажења или пак губитка сопственог *ја* јунака романа. Оваквим поступком указује на значајно питање функције номинације изражене у

⁴ Делове свих наведених реплика у овом делу рада подвукла М. К.

трансформацијама речи-имена у конструкцији уметничке слике, која је готово подударна компјутерско-виртуелној. Показује на који начин се својства уметничке речи (дијалогска књижевна реч) преображавају или деконструишу у језику интернет комуникације (реч чет-дијалога) у процесу језичког изражавања и осликавања сајбер простора. Имена ликова у роману представљају, дакле, псеудониме њихових правих имена, која су цензурисана и обележена иксевима xxx (*Орџанизам, Ромео, Монсијрадамус, Крцко, Аријадна, Изолга, Сарџирик*), што је типично за стил ћаскања на интернет мрежама, при чему сваки од њих има одређену функцију моделовања у приказивању различитих општих концепата и њихових посебних семантичких конотација. Тако, псеудоним *Угли 666*, у енглеској транслитерацији *UGLI 666* (попут свих осталих властитих имена у роману), асоцира на енглеску лексему *ugly*, што у преводу значи *ружан, ђадан, ојак, њлаховић, немио*. На тај начин именује религиозни концепт, будући да су у поменутом псеудониму у графичкој форми уз лексему написане и три шестике (666) које се у когнитивној бази језичких личности хришћанске цивилизације повезују са именом ђавола, односно његовим бројем:

(26) Organizam(-):

Reci, Ugli, a jesi li ti svoje nazore smislila u skladu sa imenom, ili su ti ime nametnuli nazori?

UGLI 666

Ime sam dobila zbog grehova. I ti svoje takođe. (Пељевин 2006: 28)

Као хомофон, поменуто име асоцира на угаљ, жар, запаљено угљевље, носећи тако додатну семантичку конотацију. Међутим, то су само прецедентна тумачења са ослањањем на прототекстове и протоимена⁵, док се заправо име јунакиње *UGLI 666* у роману дешифрује са аспекта неомита, у складу са језиком интернет жаргона као „Universal Gate for Logic Implementation” („универзални логички елемент”):

(27) Organizam(-):

Znaš li šta znači „UGLI”? To nije od reči ugly, kako si verovatno pomislila. To je „Universal Gate for Logic Implementation”. Univerzalni logički element, sećam se još iz škole. Prema tome, ako si nazore birala prema imenu, trebalo bi da se krećeš u suprotnom pravcu. (Пељевин 2006: 29)

⁵„Категорија прототекста (у раду га анализирамо као прецедентни текст) реализује се успостављањем у конкретном, новом тексту (текст-реципијент у нашој анализи) мноштва карактеристика егзотекстуалног карактера, одражавајући парадигматске везе текста или његових делова са одређеним прецедентним текстом на који се ослања аутор у грађењу уметничког текста” (Кебара 2019: 202–203). О прецедентности као поестком поступку вид. више у: Кебара 2014; Кебара 2017; Кебара 2018.

Име *Organizm*(-; такође написано на енглеском и са ознаком за емотикон, односно смајли (-; типичном у језику интернет комуникације, асоцира на нешто елементарно, што се рефлектује у Организамовим репликама са доста опцене лексике и исказима у колоквијалном стилу, супротно интелектуалној конотацији у имену *Monstradamus*, као носиоцу менталног концепта:

(28) **Organizam(-:**

A dva patuljika simbolizuju muška polna jaja, je li?

Monstradamus

Ako se radi o simboličnom udu, onda nemam ništa da dodam onome što je rekao Krcko. (Пељевин 2006: 31)

Nutcracker

Niko nije ni sumnjao. Nabukodonosor samo teoretiše, je l' tako? (Пељевин 2006: 35)

Ефекат хетеронимности властитих имена интензиван је употребом неколико псеудонима за исто име, које јунаци романа дају једни другима у стилу интернет жаргона. Овакав поступак је у функцији ироније која раздваја, односно умножава имена на семантичком нивоу: псеудоним имена *Nutcracker* је *Крцко*, а настао је преводом са енглеског и значи „Крцко Орашчић”, непосредно асоцирајући на истимено дело Ј. Х. Андерсена. *Набукогдоносор* је иронични псеудоним за име *Monstradamus* у функцији носиоца реплике, док се само то име састоји од два корена која се преклапају: *монсџир* – ’чудовиште’ и *нџирадамус*, што је асоцијација за име историјски познатог француског лекара и пророка Нострадамуса.

(29) **Organizam(-:**

Jesi li ti to istoričar, Monstradamuse?

Monstradamus

Ne, ja sam xxx. (Пељевин 2006: 18)

Nutcracker

Niko nije ni sumnjao. Nabukodonosor samo teoretiše, je l' tako?

Monstradamus

Ja nisam Nabukodonosor.

Nutcracker

Izvini, Monstradamuse.

Monstradamus

Ja sam Monstradamus koliko i Nabukodonosor, tako da nema veze. (Пељевин 2006: 35)

Имена јунака романа *Romeo-у-Cohiba* и јунакиње *Isolda* корелирају са именима јунака Вилијема Шекспира (*Ромео и Јулија*) и Жозефа Бедијеа (*Трисџан и Изолга*), те су као прецеденти носиоци концепта трагизма љубави. Прецедентно име *Ariadna* (енглеска транслитерација), односно *Аријадна* у репликама ликова, као асоцијација на Аријаднино клупко из мита о лавирин-

ту, носилац је концепта несвесног (са аспекта дубинске психологије упућује на *аниму* и унутрашњег водича кроз снове, симболизованог у клупку као путоказу за излазак из лавиринта, тачније подсвесног стања, а у циљу његовог освешћивања):

(30) **Isolda**

A kakve veze ima sekira sa lavirintom?

Monstradamus

[...] O njemu sanja Arijadna. Tako se zvala Minotourova sestra. Osim toga, Arijadna počinje ovu nit od pitanja o Lavirintu.

Isolda

To je prilično često ime. Imala sam kremu za suhu kožu „Ariadna’s Milk”.
(Пељевин 2006: 31–32)

Стилским поступком хетеронимности властитих имена Пељевин гради идиоконцепте, „менталне формације које одражавају свет његових ауторских вредности, односно модификације општеприхваћених вредности” (Кебара 2019: 209). Перцепција стилске разноврсности употребљених имена појачана је мешањем у исказима два стандардна језика, енглеског и матерњег језика ликов романа, и то тако што су имена носилаца реплике у функцији директног именовања лика који куца говорну поруку написана на неком од страних језика, најчешће енглеском (на пример *Romeo-y-Cohiba*, *Nutscracker*, *UGLI*, *Monstradamus*), док су у процесу директне комуникације имена са њиховим додатним ироничним конотацијама написана на матерњем језику:

(31) **Organizam(-)**

Pažnja, prozivka. Ovde smo samo Krcko, Romeo i ja, je li tako?

Romeo-y-Cohiba

Tako je. (Пељевин 2006: 12)

Остала имена у роману нису везана за директне учеснике у дијалогу, али такође рефлектују појаву хетеронимије у Пељевиновом поетском поступку. Име *Миноџаур*, употребљено већ у поднаслову романа *Креатив о Тезеју и Миноџауру*, својим прецедентним упућивањем на познати антички мит о лавиринту обухвата псеудоимена свих јунака романа: прво слово сваког имена написаног на енглеском језику гради енглеску варијанту имена: MINOTAURS = Monstradamus, Isolda, Nutscracker, Organizam(-), Theseus, Arijadna, UGLI 666, Romeo-y-Cohiba, Sartrik. Поменуто име у роману такође добија свој псеудоним *Миносаур*, погрешно употребљено у латинској изреци уместо имена *Миноџаур*. На овај начин Пељевин конструише нову семантичку вредност рефлектовану у прецедентном значењу датог имена (древни митолошки змај), те пар хетеронима *Миноџаур* – *Миносаур*, асоцирајући на митолошке животиње бика и змаја, представља концепт животињских, односно нагонских својстава у човеку:

(32) **Monstradamus**

Mislim, ko ćemo mi biti?

Ariadna

Sad će nam tata reći.

Nutscracker

Otkud...

Monstradamus

PRE PASIPHAE HUM HUM MINOSAUR. (Пељевин 2006: 163)

(33) **Organizam(-)**

Zato ćemo sada biti Minosaur. Drevni zmaj.

UGLI 666

A mi smo to uvek i bili, he-he. Ljudsko nam je samo smetalo. A i bikovsko takođe.

Organizam(-)

Bićemo zmaj. Poletaćemo pod oblake, zaronićemo na dno mora. Možda će biti lakše. (Пељевин 2006: 165)

Друго име из поднаслова, *Tezej*, дато на крају романа у форми *Theseus*, такође има псеудоформу *TheZeus*, формално насталу као грешка услед компјутерског вируса, али испуњену новим семантичким садржајем, асоцирајући на име главног бога древног грчког пантеона *Зевса* (*TheZeus*):

(34) **Theseus**

MINOTAURUS!

Theseus

A?

TheZeus

Fack U (Пељевин 2006: 165)

Предоченим стилским поступком Пељевин име виртуелног јунака даје у облику синкретичког, структурно и семантички вишезначног лексичког деривата са циљем да концепт човека представи као ентитет у којем се прожимају божански потенцијал и обична људска својстава, што му као таквом даје могућност да превазиђе самог себе и оствари свој интелектуални и духовни развој и напредак.

3. ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ

У овом раду спроведена је лингвостилистичка и концептуална анализа битних својстава језика интернет комуникације у функцији поетског поступка руског постмодернисте Виктора Пељевина у роману *Шлем ужаса*. Роман је написан у форми чета, уобичајеног жанра интернетских друштвених мрежа, те се у наративу одиграва полилог од многобројних реплика главних ликова. У функцији најизразитијих језичко-стилских и концептуално-семан-

тичких средстава у подлози језичке и семиотичке игре Пељевиновог поетског поступка издвојили смо и описали следећа својства чет-комуникације: 1) *ерайџиве* (намерне језичке грешке и одступања од стандарда); 2) *хејтерониме власџиџиџих имена*; 3) *инџернеџ жарџонизме*. Примери из анализираног корпуса указују на корелацију са језичком нормом са аспекта језичког над-стандарда (на плану опозиције норма–аномалија) и елемената језичке игре. Закључено је следеће:

3.1. *Ерајџиви и инџернеџ жарџонизми* темељ су интеракције писане речи, засноване на визуелно перципираним језичким конструктима, и усменог говора, што заправо и јесте примарно обележје Пељевиновог стилског поступка у анализираном роману. У складу са тим, уочено је следеће: а) тенденција економичности говорних исказа, уз укључивање фрагмената на енглеском језику (примери (1), (2), (3), (4)); б) употреба посебних графичких средстава *акронима* (скраћеница), углавном грађених од енглеских лексема, у интеракцији са лексемама из изворног језика ликова (примери (5), (6)); в) употреба *сленџа*, *арџо лексике* и *жарџона*, уз знатно присуство опцене пезоративне лексике и говорних израза (примери (7), (8), (9), (10), (11), (12), (13)); г) појачана експресивност исказа у функцији индивидуалних стилских одлика језичке личности остварена употребом *хомонима* и *џаронима*, чија је изражајност и веза са разговорним стилем појачана употребом лексема и синтагми позајмљених из страних језика, превасходно енглеског (примери (14), (15), (16), (17), (18), (19)); д) *језичка иџра са неолоџизмима у форми синџајме* по моделу узусних идиома, најчешће конструисаних путем слободних асоцијација са циљем означавања нових концепата (примери (20), (21), (22), (23)). Овај тип језичке игре у Пељевинином поетском поступку представља фундаментално средство за изражавање ауторског погледа на свет и идеолошких ставова изражених кроз реплике јунака романа.

3.2. *Хејтероними власџиџиџих имена*, дати у форми псеудонима (другог имена) главних ликова, изграђени су путем трансформације речи-имена у функцији језичко-стилског средства деперсонализације јунака романа. Анонимност стварних имена ликова скривених иза псеудонима типично је за стил ђаскања и комуникације на интернет мрежама, при чему их Пељевин користи као семантичко-концептуалне моделе за приказивање различитих општих концепата и њихових посебних семантичких конотација: а) псеудоним *Уџли 666* (*ugly* у преводу са енглеског *џаган*, *оџак*; 666 → прецедент за ђавола) ознака је религиозног концепта, а са аспекта неомита у роману дешифрује се у складу са језиком интернет жаргона у значењу „Universal Gate for Logic Implementation”, односно „универзални логички елемент” (примери (26), (27)); б) имена *Organizam*(-: и *Monstradamus* са псеудонимом *Наџукогносор* означавају концепт човека на опозиционој релацији елементарно–ментално (примери (28), (29)); в) имена *Romeo-у-Cohiba* и *IsoldA*, асоцирајући на позната књижевна дела *Ромео и Јуџија* (В. Шекспира) и *Трисџиан и Изолџа*

(Ж. Бедијеа), прецедентни су носиоци концепта трагизма љубави; г) име *Аријадна*, као прецедент Аријадниног клупка из мита о лавиринту, упућујући са аспекта дубинске психологије на човекову подсвест и њено освешћавање, ознака је концепта несвесног (пример (30)); д) имена *Миноџаур* (из подна- слова романа *Креатив о Тезеју и Миноџауру*) и његов псеудоним *Миносаур*, асоцирајући на митолошке животиње бика и древног змаја, представљају концепт животињских, односно нагонских својстава у човеку (примери (32), (33)); е) име *Тезеј* (такође из подна слова романа), дато у форми *Theseus* и псеудо форми *TheZeus*, асоцира на име главног бога древног грчког пантеона Зевса, представљајући тако концепт духовности и божанског потенцијала у човеку (пример (34)), па сходно и финалне фазе у његовом ментално-духов- ном развоју. Стилским поступком хетеронимности властитих имена Пеље- вин гради идиоконцепте са контракултурним подтекстом у подлози у сврху изражавања свог ауторског погледа на свет и модификовања општеприхва- ћених културних вредности.

ИЗВОР

Пељевин (2006): Viktor Peljevin, *Šlem užasa (kreativ o Tezeju i Minotauru)*, Beograd: Geopoetika.

ЛИТЕРАТУРА

Гусејнов, Г. (2005): Введение в эрратическую семантику // Говорим по-русски, Г. Берлога веблога, март 2005, преузето 20. 10. 2020. са http://www.speakrus.ru/gg/microprosa_erratica-1.htm.

Кебара (2014): М. Кебара, Језичка игра у дечјем дискурсу као прецедент поетске употребе речи, у: В. Јовановић, Т. Росић (ур.), *Књижевности за децу у науци и настави*, Јагодина: Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, 109–125.

Кебара (2017): М. Кебара, Семантизација спонтаних деривата (дечјих неоло- гизама) у функцији прецедентности језичке игре, *Српски језик XXII*, Београд: Научно друштво за неговање и проучавање српског језика, 315–331.

Кебара (2018): М. Кебара, Композициони симетризам у језичко-семантичкој анализи интертекстуалног аспекта песме „Пророк” А. С. Пушкина, *Наука без граница 4: Време и простор (међународни тематски зборник)*, Косовска Митровица: Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 195–212.

Кебара (2019): М. Кебара, Језичка слика света и концептосфера у роману *Шлем ужаса* Виктора Пељевина, *Наука без граница II (међународни тематски зборник): 4, Пејзажи ума*, Косовска Митровица: Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 201–218.

Ковачевић (2000): М. Ковачевић, *Стилистика и граматика стилистских фигура*, Крагујевац: Кантакузин.

Перлић (2015): N. Perlić, *Englesko-srpski rečnik sa izgovorom*, Beograd, преузето 3. 10. 2020. са: https://kupdf.net/download/englesko-srpski-recnik-sa-izgovorom_58e43194dc0d60720ada981d_pdf.

Редли (2018): J. Redli, Inovacije u jeziku mladih na društvenim mrežama, *Језици и културе у времену и простору VII/2, Тематски зборник*, Нови Сад: Филозофски факултет универзитета у Новом Саду, 173–184.

PKT (1992): D. Živković (gl. urednik), *Rečnik književnih termina* (drugo dopunjeno izdanje), Beograd: NOLIT.

Смиштикова (2007): K. Smištková, *Русский язык в Интернете. Тенденции развития*, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav slavistiky, Ruský jazyk a literatura, Bakalářská diplomová práce, Vedoucí práce: PhDr. Jiří Gazda, CSc.

Соловјова (2013): Н. И. Соловьёва, Олбанский язык (компьютерный сленг Падонкаф), *Eslavistica Complutense*, 13, Universidad de Valencia, 131–148, преузето 20. 10. 2020. са <https://revistas culturales.ucm.es/index.php/ESLC/article/view/41484>.

Марина В. Кебара

Университет у Крагуеваце

Филологическо-художественный факультет

Кафедра сербского языка и литературы

ЭРАТИВЫ, ГЕТЕРОНИМЫ СОБСТВЕННЫХ ИМЕН И ИНТЕРНЕТ-ЖАРГОНИЗМЫ В РОМАНЕ *ШЛЕМ УЖАСА* ВИКТОРА ПЕЛЕВИНА

Резюме: В данной работе мы проводим лингвостилистический и концептуальный анализ существенных свойств языка общественных сетей интернета в функции поэтического приема русского постмодерниста Виктора Пелевина в романе *Шлем ужаса*. Цель исследования и анализа – выделить и описать лингвостилистические и концептуально-семантические средства, лежащие в основе языковой и семиотической игры нарративного приема Пелевина, основанного на особенностях общения в чате. Мы выделили и описали следующие свойства: 1) *эративы* (намеренные языковые ошибки и отклонения от стандарта); 2) *гетеронимы имен собственных*; 3) *интернет-жаргонизмы*. *Эративы* и *интернет-жаргонизмы* являются основой взаимодействия письменного слова и устной речи, что отражается в тенденции экономичности речи с включением фрагментов на английском языке, а также использования сленга, арготической лексики и жаргона. *Гетеронимы собственных имен*, даны в форме псевдонимов (другого имени) главных героев, использовались как языково-стилистическое средство в функции деперсонализации героев романа. Пелевин использует их как семантико-концептуальные модели для представления различных общих концептов и их особых семантических коннотаций. Таким образом, он обнаруживает контракультурный подтекст, выстраивая идиоконцепты с целью выражения своего авторского взгляда на мир и модификации общепринятых культурных ценностей.

Ключевые слова: Виктор Пелевин, *Шлем ужаса*, эративы, гетеронимы имен собственных, интернет-жаргонизмы.